

หน้า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐนับได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องที่ภาครัฐต้องให้ความสำคัญ การพัฒนาระบบราชการเพื่อให้ประโยชน์สุขของประชาชนและการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นช่องทางให้ประชาชนได้บอกปัญหาและความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ภาครัฐต้องสร้างศักยภาพและโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยหน่วยงานภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกลไกหรือช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการให้ข้อมูล บอกปัญหา ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีช่องทางในการบอกถึงปัญหา ความต้องการ และเสนอความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของตนเอง รวมทั้งร่วมดำเนินการและติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานในนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริง ดังนั้น ในการพัฒนาระบบราชการที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามแผน ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2551 - พ.ศ. 2555) ได้กำหนด ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ปรับรูปแบบการทำงานให้มีลักษณะเชิงบูรณาการ เกิดการแสวงหาความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน และสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

ในการบูรณาการร่วมกัน ในการผลักดันการบริหารจัดการภาครัฐให้ตอบสนองความต้องการและเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

จากการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบหรือวิธีการในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมที่ผ่านมา พบว่า “เครือข่าย” เป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีศักยภาพและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ เครือข่ายเป็นกลไกที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน และมีโครงสร้างการทำงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งมีสมาชิกที่สามารถขยายได้ในวงกว้าง ดังนั้น การทำงานในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และส่วนกลาง จึงอาศัยกลไกของเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงการทำงานของภาครัฐและภาคประชาชนให้เกิดการบูรณาการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา

เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการเป็นเครือข่ายที่ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐ และศึกษารูปแบบหรือแนวทางในการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการเข้ามามีบทบาทกับภาครัฐในการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเครือข่ายนี้ จะมีบทบาทในการประสานและเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ในประเด็นที่เป็นปัญหาและความต้องการของภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อมาใช้ประกอบเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่และการบริหารจัดการโครงการต่างๆ ของภาครัฐที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการภาครัฐ

1. ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารจัดการภาครัฐ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ปฏิรูประบบราชการและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการโดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งการที่จะบริหารจัดการให้ประชาชนมีความสุขได้นั้น ประชาชนต้องมีโอกาสบอกปัญหาและความต้องการของตนเองและของชุมชนได้ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐ รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์และช่องทางที่จะให้ประชาชนสามารถเข้ามาบอกปัญหาและความต้องการได้ ในการบริหารจัดการภาครัฐทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้มีการพัฒนาระบบในการบริหารราชการให้เป็น การบริหารราชการระบบเปิด คือ เป็นการบริหารราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของ ภาครัฐ ร่วมเสนอปัญหาและความต้องการ ร่วมวางแผนหรือกำหนดนโยบาย

ในการพัฒนาพื้นที่ ร่วมดำเนินงานและตรวจสอบประเมินผล รวมถึงร่วมตัดสินใจ ในการดำเนินงาน จากการปฏิรูประบบราชการให้เป็นระบบเปิดนี้ หน่วยงานราชการ ส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่และได้รับผลจากความเปลี่ยนแปลงมาก โดยเฉพาะการบริหารงานในระดับจังหวัดและหน่วยงาน ส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในจังหวัด

ในปัจจุบันการบริหารราชการระดับจังหวัด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำเอา นโยบายของรัฐบาลมาผสมผสานเข้ากับปัญหาและความต้องการของประชาชน ในพื้นที่ ซึ่งการบริหารราชการในลักษณะนี้จะต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการ ปฏิบัติงาน ที่นำปัญหาและความต้องการของประชาชนไปเป็นพื้นฐานในการ กำหนดแผนการดำเนินงานและโครงการ ดังนั้นการที่ภาครัฐจะได้ข้อมูลจากพื้นที่นั้น จำเป็นต้องเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การบริหารจัดการภาครัฐโดย เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอาจทำได้หลายลักษณะ ตั้งแต่การเปิด รับฟังความคิดเห็นของประชาชน การให้ข้อมูล เปิดเผยหรืออธิบายกระบวนการ ทำงานให้ประชาชนได้เข้าใจ สามารถรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลได้ในทุกกระบวนการ รวมถึงการเอื้ออำนวยให้ได้รับความคิดเห็นจากประชาชนและให้มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย แผนงานโครงการและดำเนินงานด้านต่างๆ ของภาครัฐ

การที่ภาครัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แสดงให้ เห็นถึงความมุ่งมั่นและจริงจังในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและ ความต้องการข้อมูลจากสาธารณะเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาและ การบริหารจัดการกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของภาครัฐเพื่อให้สนองตอบ ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน มีความหมายที่หลากหลาย โดยเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเมือง ในที่นี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหารราชการ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน ร่วมแสดงทัศนעותความคิดเห็น ร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ร่วมคิดแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมกำกับติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

◆ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐของภาคประชาชนมีหลายระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น ระดับของผลกระทบที่มีต่อภาคประชาชนจากโครงการ/กิจกรรมของภาครัฐ ความรู้ความเข้าใจของภาคประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางวิชาการมีหลากหลายตัวแบบ ในที่นี้ใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (IAP2-International Association for Public Participation) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยสามารถแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) : เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด แต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานและ

มีความสำคัญมาก ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) :

เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ/การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย พัฒนาการวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ ทำได้โดยการสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การเสวนากลุ่ม เป็นต้น

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) :

เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงานโครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานภาครัฐ มีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะ และการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) :

เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหาพัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การที่

ภาครัฐสัญญาากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมงานกับประชาชนเพื่อได้ข้อเสนอแนะและแนวความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้น

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจประชาชน (To Empower) : เป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ โดยหน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้ เน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ประโยชน์ของการตัดสินใจในขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การลงประชามติเพื่อพิจารณาว่าควรมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของชุมชนหรือไม่ เป็นต้น

3. แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการในปัจจุบันเป็นการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เป็นการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีบทบาทในมิติต่างๆ ได้แก่ ร่วมในการรับรู้ข้อมูล ร่วมคิดและเสนอความเห็น/ปัญหา ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ซึ่งจะนำไปสู่การบริหาร

ราชการระบบเปิดหรือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารราชการที่นำผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมีการจัดระบบบริหารงาน การจัดโครงสร้าง การกำหนดแนวทาง/วิธีการทำงาน และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจทางการบริหารและการดำเนินกิจกรรมของรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

4. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐ

4.1 ประโยชน์ของภาคประชาชน

1. สามารถที่จะบอกข้อมูล ข้อเท็จจริง ความต้องการ ปัญหาของตนเอง และของพื้นที่แก่ภาครัฐ เพื่อภาครัฐจะได้นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนงาน และแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือพื้นที่
2. สามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550
3. การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น คือ การกำหนดนโยบายหรือการวางแผน จะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีและลดความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจและร่วมมือกัน

4. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกิจกรรมโครงการต่างๆ จะสร้างจิตสำนึกและสร้างความมั่นใจในการตัดสินใจต่อกิจกรรมและโครงการใดๆ ของภาครัฐ
5. ทำให้ประชาชนเรียนรู้การบริหารจัดการตนเอง การจัดการชุมชน และการพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน อันจะเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

4.2 ประโยชน์ของภาครัฐ

1. ก่อให้เกิดการตัดสินใจที่มีคุณค่าและความหมาย (Meaningful decision) เนื่องจากประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ แผนงาน และการใช้งบประมาณ
2. มีการใช้ทรัพยากรที่รอบคอบและมีประสิทธิภาพ เพราะมีการติดตามตรวจสอบโดยภาคประชาชนในการดำเนินโครงการต่าง ๆ
3. มีการทำงานในลักษณะหุ้นส่วน ทำให้ภาครัฐปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารราชการยุคใหม่ ทำให้รัฐสามารถลดขนาดและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย
4. ภาครัฐสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน/กิจกรรม ที่สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง
5. เป็นช่องทางที่ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน
6. ทำให้ได้รับการสนับสนุนในการนำนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการไปสู่การปฏิบัติ โดยรัฐไม่ต้องทำงานในลักษณะโดดเดี่ยว ซึ่งก่อให้เกิด

การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหา
 สาธารณะต่าง ๆ

7. ทำให้สามารถให้บริการได้ดีขึ้น เพราะสามารถตอบสนองความต้องการ
 ของประชาชนได้ทั่วถึงมากขึ้น และตรงตามความต้องการของประชาชน
 มากขึ้น

5. ประเด็นหรือเรื่องที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ภาครัฐ

ในความเป็นจริงประชาชนไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร
 จัดการของหน่วยงานภาครัฐในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งจากผลการศึกษาเกี่ยวกับการ
 มีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตามที่สถาบันยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 - 2552 ในพื้นที่ทั้ง 75 จังหวัด ชี้ให้เห็นว่า
 ส่วนใหญ่แล้วประชาชนต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการของ
 ภาครัฐหรือนโยบายสาธารณะที่ต้องการจะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา ซึ่งส่งผลกระทบ
 โดยตรงกับการดำเนินชีวิตของประชาชนหรือชุมชนหรือสังคม ทั้งที่เป็นผลกระทบ

ด้านบวกหรือด้านลบ เนื่องจากผลกระทบเหล่านั้นทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขหรือพัฒนา และนำไปกำหนดเป็นแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยในการศึกษาพบว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนา ซึ่งอีกนัยหนึ่งคือการบริหารราชการแผ่นดินโดยมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง โดยประชาชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมติดตามประเมินผล ทั้งนี้ จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ ดังนี้

5.1 การร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งในระดับจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นั้น มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ

ประชาชนในชุมชน รวมถึงความอยู่รอดและความเข้มแข็งของชุมชน นอกจากนี้ โครงการและกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาองค์กรเหล่านั้น จำเป็นต้องมีการคิดร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการโครงการโดยตรง รวมทั้งการดำเนินการในโครงการเหล่านั้นควรได้รับการตรวจสอบในทุกขั้นตอนจากประชาชนเจ้าของพื้นที่ โดยในการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในพื้นที่ดังกล่าวนั้น ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ร่วมจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในทุกขั้นตอน
2. ร่วมในการบริหารจัดการงบประมาณกับภาครัฐทั้งในทุกระดับ
3. ร่วมกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ

5.2 การจัดบริการสาธารณะ

การบริการสาธารณะ หมายถึง กิจกรรม โครงการหรือนโยบายที่ หน่วยงานภาครัฐดำเนินการเพื่อให้บริการหรือเพื่อแก้ไขปัญหา หรือเพื่อ

ตอบสนองความต้องการของประชาชน และประชาชนได้รับผลกระทบโดยตรงจากกิจกรรม โครงการหรือนโยบายนั้น ๆ โดยภาคประชาชนควรมีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจการจัดบริการสาธารณะเหล่านั้น เช่น การจัดการศึกษา ได้แก่ การวางแผนการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดค่าเล่าเรียน ตรวจสอบการเรียนการสอน และการควบคุมคุณภาพ การจัดการบริการด้านสาธารณสุข ได้แก่ การให้บริการของโรงพยาบาล หรือศูนย์สุขภาพปฐมภูมิ การกำหนดโครงการเกี่ยวกับสุขภาพ การจัดการปัญหาสุขภาพของชุมชน การจัดการบริการด้านสาธารณสุขมูลฐาน ได้แก่ การจัดหาไฟฟ้า ฝายกั้นน้ำประปา ไฟฟ้า ถนน สะพาน และโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในชุมชน การจัดการโครงการและแผนงานเกี่ยวกับความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ และความปลอดภัยของชุมชน ได้แก่ การกำหนดราคาสินค้าการเกษตร การป้องกันภัยธรรมชาติ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5.3 การออกกฎหมาย กฎระเบียบ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน

การออกกฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งทางบวกและทางลบ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มการจัดทำร่างกฎหมายเหล่านั้น

5.4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประชาชนในชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลโครงการที่มีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น โครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะ น้ำเสีย ป่าไม้ แหล่งน้ำ ที่ดิน และผังเมือง เป็นต้น

6. ช่องทางที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการ

เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการนั้นเป็นเรื่องใหม่สำหรับทั้งภาคราชการและภาคเอกชน และการที่ให้ประชาชนแต่ละคนเข้ามาเสนอความคิดเห็นต่อการบริหารงานของภาครัฐหรือเข้ามาบอกรายงานและความต้องการก็คงเป็นเรื่องยากและใช้เวลานานมาก เพราะประชาชนมีเป็นจำนวนมาก กอปรกับการศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่ผ่านมา ข้อเท็จจริงจากพื้นที่ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมดีพอ และยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากนัก ส่วนใหญ่สนใจเรื่องการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่มีประชาชนส่วนที่เป็นผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนที่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับภาครัฐ จึงมีความรู้ความเข้าใจหรือประสบการณ์และมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมหรือโครงการของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง

จากการศึกษาทั่วโลกและวิธีที่จะทำให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐนั้น ดังได้กล่าวข้างต้นว่า วิธีการที่จะทำให้ประชาชนเข้ามาบอกรายงานและความต้องการของแต่ละคนนั้นเป็นเรื่องยาก จากผลการศึกษาได้เสนอแนะไว้ว่า ภาครัฐควรเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหลายช่องทาง เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ส่งจากภาครัฐ ถึงภาคประชาชน เช่น การทำจดหมายข่าว การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ในกรณีที่มีการใช้เทคโนโลยีในชุมชน การเปิดโทรศัพท์สายด่วน การจัดทำสภากาแฟ การเปิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน เป็นต้น

นอกจากการเปิดช่องทางการสื่อสารหลายรูปแบบแล้ว ข้อเสนอจาก ผลการศึกษาและการทดลองในโครงการนำร่องยังพบว่า กลไกที่สำคัญที่จะทำให้ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ หรือมีส่วนร่วมในการ พัฒนาระบบราชการได้ คือ กลไกในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชน

เครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนนั้นถือได้ว่าเป็นช่องทางสำคัญที่ จะให้ภาคประชาชนสามารถบอกปัญหา ความต้องการของเขาได้ง่าย เพราะเป็น การบอกผ่านผู้นำหรือตัวแทนของภาคประชาชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย ซึ่ง สมาชิกเครือข่ายจะได้รับคัดเลือกมาจากตัวแทนของประชากรในพื้นที่หรือตัวแทน ของกลุ่มอาชีพซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นสมาชิกเครือข่ายอื่นๆด้วย นอกจากนี้ สมาชิกเครือข่ายเหล่านี้ยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และทำ กิจกรรมร่วมกันได้ด้วย ดังนั้นเครือข่ายภาคประชาชนจึงเป็นเวทีสำคัญในการสร้าง กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้ จึงเห็นได้ว่าเครือข่าย การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจึงเป็นกลไกที่สำคัญ และมีการสร้างมาใช้มากใน การปฏิรูประบบราชการ

การบริหารจัดการเครือข่าย ภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

การบริหารราชการไทยตามแนวความคิดแบบดั้งเดิมนั้น ในการทำงานจะมองว่า **ข้าราชการ คือ ผู้ให้ ประชาชน คือ ผู้รับ** ทำให้ค่านิยมและกระบวนการทางความคิดที่ผ่านมา ให้ความสำคัญอยู่ที่ **ผู้ให้** ซึ่งก็คือ **ข้าราชการ** ที่จะปรับกระบวนการทำงานและแนวคิดของการทำงานแบบมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน **ข้าราชการ** ต้องให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ คือ **ประชาชน** โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา ซึ่งให้เห็นว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์กรให้เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และกระบวนการบริหารงานภาครัฐทั้งในด้านกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ความเชื่อและค่านิยมในการทำงานของข้าราชการ กล่าวคือ ทำให้ประชาชนเข้าใจและรู้ว่าการบริหารจัดการภาครัฐเป็นกลไกที่ภาครัฐใช้ในการถ่ายทอดนโยบาย ข้อมูลสารสนเทศ และบริการต่าง ๆ ของรัฐสู่ประชาชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งให้ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพที่จะจัดการชุมชนของตนเอง สามารถบอกความต้องการของตนเองและชุมชนแก่ภาครัฐ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของ

ประชาชนทุกคนต้องเข้าใจและร่วมมือกัน ในการปรับกระบวนการบริหารภาครัฐสู่ การบริหารภาครัฐแนวใหม่ที่ทำให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีการทำงานในลักษณะ การบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาระบบราชการไทย นอกจากการเปิดระบบราชการสู่กระบวนการประชาธิปไตยแล้ว ยังจำเป็นต้องปรับ บทบาทภารกิจและขนาดของหน่วยงานภาครัฐให้มีความเหมาะสมกับการ เปลี่ยนแปลงการยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานของหน่วยงาน ภาครัฐ และการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนให้ดีขึ้นตามหลักธรรมาภิบาล เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งการมีส่วนร่วมของ ภาคประชาชนโดยผ่านการสร้างเครือข่ายนั้น เป็นเป็นแนวคิดที่เหมาะสมใน สภาวะการณ์ปัจจุบันที่ประชาชนและภาครัฐยังต้องการการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน

1. แนวคิดการทำงานแบบเครือข่ายและรูปแบบของเครือข่าย (Networking)

“เครือข่าย¹” หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน และร่วมกันดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยที่ สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง เครือข่ายเป็นวัฒนธรรมองค์กร เป็นกระบวนการทัศน์ ใหม่ที่ทำให้มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และ ระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการ แบบลำดับชั้น มาเป็นการสร้างเครือข่าย (Networking) ซึ่งจะทำให้แต่ละหน่วยงาน ทำงานร่วมกันอย่างเป็นหุ้นส่วนเสมอภาคและมีอิสรภาพ

¹ เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็งกรุงเทพฯ : สถาบัน ส่งเสริม วิทยาศาสตร์ชุมชน, 2548

1.1 ลักษณะร่วมของเครือข่าย

ในการสร้างเครือข่ายนั้นจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการของสมาชิกเครือข่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสร้างเครือข่ายขึ้นมาแล้ว ในความเป็นเครือข่ายจะต้องมีลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกัน

ลักษณะร่วมของเครือข่าย ทุกเครือข่ายจะมีลักษณะเฉพาะหรือลักษณะร่วม คือ

1. เป็นกลุ่มองค์กรและ/หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน
2. เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคมโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
3. ดำรงอยู่ได้ยาวนาน (ไม่ใช่เฉพาะกิจ) ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง
4. มีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาด้วยกัน และร่วมกันรับผิดชอบ
5. มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

1.2 การบริหารจัดการภาครัฐโดยอาศัยเครือข่าย

การบริหารจัดการภาครัฐโดยอาศัยเครือข่าย หมายถึง การผสมผสานและเชื่อมโยงการทำงานของหลายองค์กรเข้าด้วยกัน เช่น หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐในระดับต่าง ๆ องค์กรเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยผสมผสานแนวทางในการดำเนินงาน 3 ด้านเข้า

ด้วยกัน ได้แก่ การให้บริการของภาครัฐโดยการจ้างเหมา (Outsourced Government) การดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ (Joined Up Government) และระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการ (Management Information System) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การตัดสินใจ การปรับปรุงการดำเนินการ ซึ่งคุณลักษณะของ การบริหาร ภาครัฐโดยอาศัยเครือข่าย คือการดำเนินงานที่พึ่งพาการติดต่อประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างองค์กรภาครัฐและเอกชนเป็นอย่างมาก ใน ขณะเดียวกันก็มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆ ในเครือข่าย เพื่อให้เกิดความหลากหลาย สะดวก และรวดเร็วในการให้บริการประชาชน และตอบสนองต่อสถานการณ์และความต้องการต่าง ๆ ของประชาชนด้วยความรวดเร็ว

การบริหารจัดการภาครัฐโดยอาศัยเครือข่าย¹ จะช่วยให้การสร้างคุณค่าทางสังคมเกิดขึ้นโดยใช้เวลาและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีคุณสมบัติที่ต่างกันขึ้นอยู่กับขอบเขต การดำเนินงาน ความหลากหลายของการให้บริการ ความซับซ้อนและระดับการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการดำเนินงาน โดยแต่ละรูปแบบจะเป็นทางเลือกในการทดแทนระบบการให้บริการโดยตรงของภาครัฐ ในที่นี้แบ่ง ออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่

1. การทำสัญญาในการให้บริการ (Service Contract)
2. ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)
3. เครือข่ายเฉพาะกิจ (Ad hoc)

¹ รายงานการศึกษาพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาพัฒนาระบบราชการ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการ ภาครัฐโดยอาศัยเครือข่าย (Governing by Network), โครงการบัณฑิตศึกษานานาชาติ, 2550

4. ตัวแทนการให้บริการ (Channel Partnership)
5. การเผยแพร่ข้อมูลสาธารณะ (Information Dissemination)
6. ชุมสายเชื่อมโยงองค์การต่าง ๆ (Civic Switchboard)

2. แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

ในการบริหารจัดการภาครัฐส่วนใหญ่มักขาดการปฏิสัมพันธ์อย่างแนบแน่นหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับภาคประชาชน โดยเฉพาะเมื่อปัญหาหรือความต้องการของภาคประชาชนหรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ มีความซับซ้อนมากขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันภาคประชาชนมีความต้องการคุณภาพในการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ดังนั้น การที่ภาครัฐจะสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของภาคประชาชน หน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องมีกลไกในการเข้าถึงปัญหาและความต้องการของภาคประชาชนได้อย่างแท้จริงและครอบคลุมในทุกระดับ รวมถึงเมื่อทราบปัญหาและความต้องการของภาคประชาชนแล้ว หน่วยงานภาครัฐต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของภาคประชาชนได้ และสามารถกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของภาคประชาชนอย่างแท้จริง

การสนับสนุนหรือเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชนในรูปแบบเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Networking) กับภาครัฐ และการสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนกระทั่งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐได้ เป็นแนวทางหนึ่งในการ

พัฒนาปรับปรุงระบบราชการให้เกิดทำงานที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม สามารถบริหารราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการภาครัฐแบบมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยใช้นวัตกรรมและรูปแบบเครือข่าย (Networking) จำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. เครือข่ายภาคประชาชนที่สร้างขึ้นอาจมีหลายระดับ ซึ่งการสร้างเครือข่ายแต่ละครั้งต้องมีการพิจารณาวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และใช้วัตถุประสงค์และเป้าหมายเป็นตัวกำหนดขอบเขตของเครือข่าย ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นเครือข่ายของแต่ละงาน เช่น เครือข่ายการจัดการความรู้ เครือข่ายการพัฒนางานด้านการเงิน หรือเครือข่ายระดับอำเภอ จังหวัดหรือภูมิภาคก็ได้
2. การออกแบบโครงสร้างของเครือข่าย คือ การกำหนดรูปแบบโครงสร้างและวิธีการได้มา ซึ่งเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญมากสำหรับการทำงานของเครือข่าย เพราะการกำหนดรูปแบบ โครงสร้าง และวิธีการได้มาซึ่งเครือข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดและภูมิภาคแต่ละภูมิภาคจะทำให้เครือข่ายรับรู้ข้อมูล ปัญหาและความต้องการต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม
3. ช่องทางการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายหรือระหว่างประชาชนในกับเครือข่ายย่อย ๆ ต้องมีความรวดเร็ว สามารถบอกปัญหาและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างตรงประเด็นและสม่ำเสมอ
4. การนำองค์ความรู้มาขยายผลในเครือข่ายย่อยและการเสริมสร้างประสิทธิภาพของเครือข่าย ในการทำงานร่วมกับภาครัฐจำเป็นต้องมีทักษะ ความสามารถที่เพิ่มเติมจากความรู้เดิม เพราะบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายนอกจากจะเป็นตัวกลางในการ

ประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่แล้วยังต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ กลั่นกรองความต้องการของภาคประชาชน และเสนอภาครัฐในรูปแบบโครงการได้ นอกจากนี้ยังต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในเรื่องการมีส่วนร่วมด้วย ฉะนั้นผู้แทนหรือเครือข่ายในระดับจังหวัด/ ภูมิภาคจำเป็นต้องมีการสร้างเสริมองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การคิดเชิงกลยุทธ์ การจัดการโครงการ การประสานงาน งบประมาณ การฝึกสอนและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นต้น

5. การติดตามผลการดำเนินงานของเครือข่าย คือ การที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ภาคประชาชนที่จะเข้ามาให้ข้อมูล บอกรายปัญหา และความต้องการ ซึ่งชาวบ้านต้องเชื่อมั่นว่าสิ่งที่เขาจะบอกแก่ภาครัฐผ่านเครือข่ายในระดับต่าง ๆ นั้น จะได้รับการตอบสนองซึ่งสิ่งที่ทำให้เชื่อมั่นได้ดีที่สุด คือ ผลการดำเนินงานของเครือข่ายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ฉะนั้น การวัดผลการดำเนินงานของเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2.1 หลักการบริหารจัดการเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชน

การบริหารจัดการเครือข่ายภาคประชาชนนั้นผู้บริหารจัดการเครือข่ายต้องมีความเข้าใจในบริบทของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกเครือข่าย เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายการดำเนินงานของเครือข่าย โครงสร้าง กระบวนการทำงาน การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร และการตัดสินใจที่ต้องมีภาวะผู้นำ ดังนั้น ในการทำงานเครือข่ายให้ได้ผลดี ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายประเภทใดจำเป็นต้องมีคณะทำงานหลักที่เข้าใจบทบาทหน้าที่

และคุณสมบัติของเครือข่าย ซึ่งทำหน้าที่ในการประสานงาน เพื่อให้สามารถทำงานประสานเชื่อมโยงกันได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับจังหวัดนั้น

รวมทั้งต้องสร้างกลไกในการผลักดันให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเวทีการเรียนรู้การทำงานที่เหมาะสมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยกลไกในการสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกัน¹ มีรายละเอียด ดังนี้

1. เครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนควรมีเวทีในการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาระบบราชการที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐ
2. เครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยอมรับการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งการทำงานร่วมกันนี้เองจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็น/ทัศนคติของทั้งสองฝ่าย เกิดความเข้าใจบทบาท หน้าที่และบริบทของกันและกันมากขึ้น และมีการร่วมกันเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพื้นที่หรือการบริหารราชการที่ก่อให้เกิดประสิทธิผล สร้างพลังความร่วมมือเพื่อผลักดันการพัฒนาระบบราชการให้ก้าวต่อไปในทิศทางที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

¹ นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543

3. เครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐอย่างยั่งยืน
4. การได้มาซึ่งองค์ประกอบของสมาชิกเครือข่าย โครงสร้างหรือรูปแบบของเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ (อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค) นั้นควรกำหนดตามบริบทของพื้นที่โดยให้เครือข่ายในแต่ละพื้นที่เป็นผู้กำหนดเอง แต่ต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานของเครือข่ายที่กำหนดไว้ในหลักการเบื้องต้นของเครือข่าย
5. การให้แต่ละเครือข่ายมีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างสมาชิกว่ากิจกรรมที่เครือข่ายควรดำเนินการในแต่ละปีมีอะไรบ้าง ทั้งนี้กิจกรรมที่ดำเนินการต้องอยู่ในกรอบความคิด บทบาท และหน้าที่ของเครือข่ายที่กำหนดไว้ กิจกรรมหรือโครงการในแต่ละปีไม่ควรเกิน 2 โครงการ
6. การดำเนินการของเครือข่ายจะต้องมีการติดตามกำกับให้เป็นไปตามเป้าหมายที่เครือข่ายกำหนด ซึ่งแต่ละเครือข่ายต้องกำหนดแนวทางการกำกับติดตามงานของตนเอง ซึ่งอาจจะแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการกำกับดำเนินการดำเนินงานของเครือข่ายก็ได้
7. การจัดประชุมของแต่ละเครือข่าย เพื่อกำหนดกิจกรรม/โครงการหรือการปรึกษาหารือการดำเนินกิจกรรม/โครงการให้เป็นตามที่คณะกรรมการเครือข่ายระดับภูมิภาคกำหนด โดยให้มีการประชุมอย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง
8. การจัดตั้งกรรมการเครือข่ายของแต่ละเครือข่าย ซึ่งประกอบไปด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ และตำแหน่งอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละ

เครือข่าย แต่ควรมีจำนวนไม่เกินตามที่กำหนดในโครงสร้างและองค์ประกอบของเครือข่าย

9. การกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการประสานงานของแต่ละเครือข่ายในระดับภูมิภาค โดยมีตัวแทนเครือข่ายละ 3 คนเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการส่วนกลาง (ในระดับประเทศ) เพื่อปรึกษาหารือ และจัดกิจกรรมร่วมกัน
10. การกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างเครือข่ายระดับภูมิภาคปีละ 1 ครั้งเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงาน โดยสำนักงาน ก.พ.ร. หรือหน่วยราชการที่รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และศึกษาดูงานในต่างพื้นที่ด้วย ซึ่งการจัดกิจกรรมเพื่อนำเสนอผลการดำเนินการนี้ ซึ่งอาจจะเวียนกันในแต่ละภูมิภาค

2.2 การประสานงานของเครือข่าย

การประสานงานเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการเครือข่าย ซึ่งจะต้องประสานงานทั้งภายในเครือข่าย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นที่เครือข่ายให้ความสนใจ ซึ่งรูปแบบการประสานงานนั้นไม่มีรูปแบบที่แน่นอนขึ้นอยู่กับลักษณะของเครือข่าย จากการศึกษาและทดลองในพื้นที่ พบว่า การบริหารจัดการเครือข่ายภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการในชุมชนที่เข้มแข็งนั้น มีลักษณะการประสานงานดังนี้

1. การสื่อสารระบบเปิด ซึ่งหมายถึง การสื่อสารแบบเปิดเผย สามารถนำเสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ เป็นการสื่อสารสองทาง

และสามารถตอบโต้กันได้อย่างอิสระ มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นอย่างทั่วถึงและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. บรรยากาศในการทำงานแบบเป็นหุ้นส่วนที่ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน ในกรณีที่มีความเห็นที่แตกต่างกันก็มีกระบวนการในการอยู่ร่วมกันและจัดการได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมั่นในความโปร่งใสและความดีของกันและกัน รวมทั้งต้องมีกิจกรรมที่รักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์
3. การทำงานมีความสอดคล้องกัน คือ มีการทำงานที่มีทิศทางที่สอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม เช่น การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของภาคประชาชนโดยใช้การเกษตรของชุมชน อาจจะสามารถแบ่งกลุ่มทำการเกษตรได้หลายรูปแบบ ถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ก็สามารถเสริมจุดอ่อนและสร้างจุดแข็งของแต่ละฝ่ายได้ เพื่อสามารถนำมาเสริมสร้างการทำงานของเครือข่ายให้สามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันได้
4. การประสานงานเป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งการประสานงานระหว่างเครือข่ายที่ดีนั้น ต้องสามารถทำให้เครือข่ายดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดความร่วมมือของสมาชิกเครือข่ายอย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้หากมีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เช่น แก้ไขปัญหาของสมาชิกได้รวดเร็ว ทันเวลา และประหยัดค่าใช้จ่ายในการ

ดำเนินงาน ก็จะทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายพัฒนาได้
อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

● เจือใยในการประสานงานระหว่างเครือข่าย

ในการที่จะทำให้เครือข่ายทำงานบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีเจือใยในการประสานงานระหว่าง
เครือข่าย ดังนี้

1. สมาชิกเครือข่ายในทุกระดับเห็นความจำเป็นและสำคัญของ
การทำงานร่วมกัน ให้การยอมรับสมาชิกจากทุกภาคส่วนใน
การทำงานร่วมกันและทำงานในลักษณะหุ้นส่วน
2. โครงสร้างของเครือข่ายต้องมีความชัดเจน ได้รับการยอมรับ
และรองรับการเป็นเครือข่ายอย่างเป็นทางการ มีกรอบ
หน้าที่การทำงานภายในเครือข่ายอย่างชัดเจน
3. การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์การดำเนินการของ
เครือข่ายให้มีรูปแบบของความร่วมมือกัน
4. สมาชิกเครือข่ายในทุกระดับเข้าใจนโยบายและวัตถุประสงค์
การทำงาน มีการลำดับความสำคัญของเป้าหมายการทำงาน
5. สมาชิกที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างภาครัฐ องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนต้องเป็นผู้มีความรู้
ความเข้าใจในกระบวนการการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ
6. การประสานงานมีความอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ

7. ระบบการติดต่อสื่อสารมีความครอบคลุม รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานระหว่างกันได้
8. การประชุมเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะการดำเนินงานของเครือข่ายสามารถหาข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยการยอมรับซึ่งกันและกัน

- **คุณสมบัติของผู้ประสานงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ**

ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานของเครือข่ายหรือในการทำงานในตำแหน่งประธานหรือเลขาของเครือข่ายซึ่งควรมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้และประสบการณ์ที่เพียงพอในการทำงานในกิจกรรมที่เครือข่ายดำเนินการอยู่เพื่อบรรลุเป้าหมายของเครือข่าย
2. มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในปรัชญาและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย
3. มีทักษะในการประสานงานเพื่อที่จะแสวงหาความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานทั้งในภาครัฐและเอกชน
4. มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้น รวมทั้งมีทัศนคติที่เปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
5. มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่องค์กรสมาชิก
6. มีความน่าเชื่อถือในเชิงจริยธรรม
7. มีความเป็นกลาง
8. มีทักษะด้านการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์

2.3 กระบวนการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

ในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ ดำเนินการดังนี้

1. สืบสาวกลุ่มประชาชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชน องค์กรเอกชน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ นักการเมืองท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีผลงานและได้ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลงานเป็นที่ประจักษ์
2. วิเคราะห์วิสัยทัศน์และพันธกิจของจังหวัดซึ่งจะทำให้รู้ทิศทางและแนวโน้มที่จังหวัดต้องการพัฒนาว่าจะไปในทิศทางใดและเพื่อคัดเลือกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของสมาชิกเครือข่าย
3. ดำเนินการติดต่อกลุ่มแกนนำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยให้ความสำคัญในการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ เพื่อจะได้พูดคุย ทำความเข้าใจกับเครือข่ายหรือกลุ่มประชาชนถึงหลักการของเครือข่าย บทบาทหน้าที่ ความจำเป็น และประโยชน์ของประชาชนในจังหวัดที่จะได้รับจากการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน
4. ดำเนินการประสานเพื่อเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอหลักการของเครือข่ายและรายชื่อกลุ่มแกนนำเพื่อพิจารณาความเหมาะสมร่วมกันระหว่างจังหวัดและนักวิชาการ

5. ดำเนินการจัดการประชุมร่วม 3 ฝ่าย คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการที่เป็นตัวเชื่อมการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายภาคประชาชนกับจังหวัด และตัวแทนภาคประชาชนที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งการประชุมนี้จะทำให้ทั้ง 3 ฝ่าย มีความเข้าใจที่ตรงกันในหลักการของเครือข่าย กิจกรรมและการทำงานร่วมกัน
6. จัดประชุมเฉพาะสมาชิกของเครือข่ายเพื่อกำหนดกรอบของการทำงานรวมทั้งบทบาทหน้าที่และแนวทางการทำงานของเครือข่าย
7. ดำเนินการกำหนดกลุ่มทำงานในแต่ละด้านตามความเชี่ยวชาญและความสนใจของสมาชิกเครือข่าย โดยมีกลุ่มสมาชิกกลุ่มเล็กๆ เป็นทีมหลักในการวางแผนงาน/โครงการ และกิจกรรมเพื่อนำเสนอที่ประชุมเครือข่ายเป็นครั้งๆ ไป
8. กำหนดแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกและช่องทางในการประสานงานและสื่อสารระหว่างกัน

2.4 โครงสร้างและองค์ประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

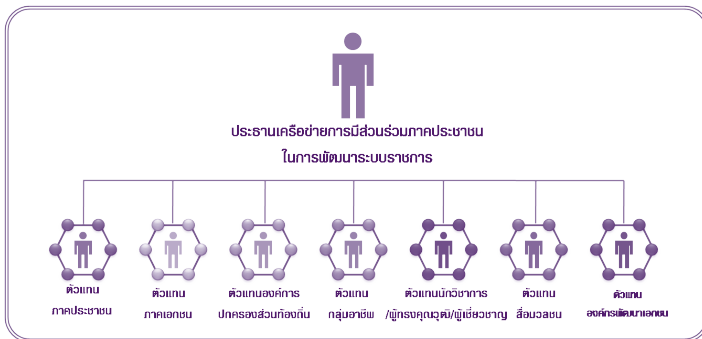
การกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานของเครือข่ายต้องกำหนดโครงสร้างแบบ **N-Form** ซึ่งหมายถึง การกำหนดแบบเครือข่ายโดยมีตัวแทนเครือข่ายจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่าย โดยที่กลุ่มเครือข่ายนั้นอาจประกอบด้วยลูกข่าย/เครือข่ายย่อยก็ได้ ตัวแทนของกลุ่มเครือข่ายต้องทำงานบนพื้นฐานของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีความเท่าเทียมกัน มีความไว้วางใจกันและยอมรับซึ่งกันและกัน ถึงแม้จะมี

ความแตกต่างในด้านคุณวุฒิ วิทยุฒิ ฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพ ทั้งนี้ ให้กลุ่มสมาชิกเครือข่ายเลือกสมาชิกหนึ่งคนขึ้นมาเป็นประธานเครือข่าย สำหรับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของประธานเครือข่ายขึ้นอยู่กับข้อตกลงของสมาชิกเครือข่าย แต่ไม่ควรน้อยกว่า 2 ปี เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการติดตามผลงานที่ต่อเนื่อง

องค์ประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ มีจำนวน 20-30 คน โดยสมาชิกควรมาจากองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ตัวแทนภาคประชาชน 4-5 คน
- ตัวแทนภาคเอกชน 3-5 คน
- ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3-5 คน
- ตัวแทนกลุ่มอาชีพ 4-5 คน
- ตัวแทนนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 4-5 คน
- ตัวแทนสื่อมวลชน 1-2 คน
- ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน 1-3 คน

รูปที่ 1 โครงสร้างและองค์ประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

2.5 บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

ในการดำเนินงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการนั้น เครือข่ายจะต้องกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน และจะต้องปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการดำเนินงานดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน รวมถึงเครือข่ายในระดับจังหวัด มีความเข้มแข็งโดยการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
2. ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ของจังหวัดนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามนโยบายการพัฒนาจังหวัด ในประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่
3. เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง ประสานงาน และถ่ายทอดนโยบายของภาครัฐลงสู่พื้นที่ รวมทั้งนำเสนอข้อมูลความต้องการของประชาชนที่แท้จริงในพื้นที่
4. มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาจังหวัดให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของประชาชนในพื้นที่
5. มีส่วนร่วมในกระบวนการติดตาม และประเมินผลการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ดำเนินการตามแผนพัฒนาที่กำหนดขึ้น
6. เป็นกลไกในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ
7. ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการของรัฐเกี่ยวกับประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่

2.6 รูปแบบการทำงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ในการพัฒนาระบบราชการ

เนื่องจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการเป็นเครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นโดยเชิญหรือคัดสรรสมาชิกที่มาจากผู้นำชุมชนหรือตัวแทนจากเครือข่ายต่างๆ ทั่วประเทศ เช่น เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายด้านสุขภาพ เครือข่ายสตรี เครือข่ายอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ นอกจากจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชน เป็นผู้ที่รับฟังปัญหาและความต้องการของชุมชนและนำไปเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐตามบทบาทที่สวมอยู่กับเครือข่ายย่อยๆ ของตนแล้ว ผู้แทนเครือข่ายที่ได้คัดสรรมา ร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการจะต้องเชื่อมโยงและกระจายความรู้ด้านการมีส่วนร่วม ไปสู่เครือข่ายย่อยๆ ของตนเอง รูปแบบการทำงานอีกประการ คือ จะต้องกำหนดรูปแบบและกรอบแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาชนที่เป็นไปได้ และเหมาะสม โดยการให้สมาชิกเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการได้ลงไปทำงานในพื้นที่ร่วมกับภาครัฐ ซึ่งกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่องคือการจัดให้พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานร่วมกัน ร่วมกันเสนอแนะข้อจำกัด อุปสรรค และกลไกหรือแนวทางที่จะทำให้ภาครัฐและภาคประชาชนทำงานร่วมกันได้เป็นเนื้อเดียวกันอย่างแท้จริง

การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนแต่ละภูมิภาคจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะด้าน

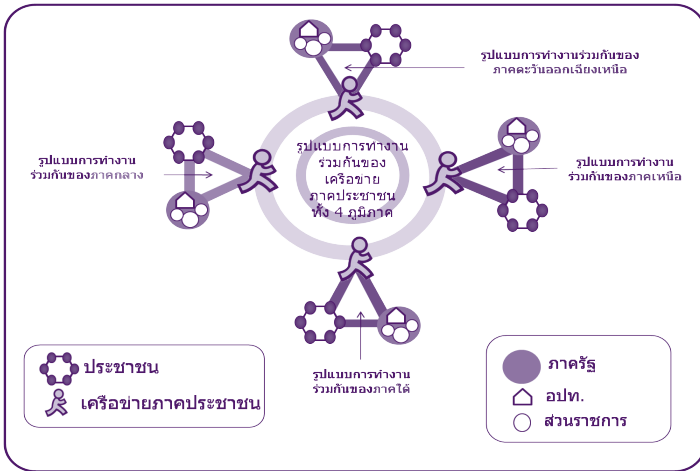
การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐซึ่งในพื้นที่จะมีหน่วยงานภาครัฐสำคัญ 2 หน่วยงาน คือ

1. ส่วนราชการในจังหวัดทั้งในระดับภูมิภาคหรือหน่วยงานที่มาจากส่วนกลาง เช่น สำนักงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นต้น

2. หน่วยงานราชการที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งทำหน้าที่หลักในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ซึ่งเมื่อเครือข่ายลงไปในพื้นที่จะต้องทำงานร่วมกันหน่วยงานราชการ ทั้ง 2 ส่วนนี้ และประชาชนในพื้นที่ ดังแสดงในรูปที่ 2 จากประสบการณ์การลงไปทำงานในพื้นที่ของโครงการนำร่อง ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบของการทำงานร่วมกันระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐให้เป็นไปอย่างเห็นผลนั้น การประสานภายในระหว่างหน่วยงานภาครัฐเองก็มีความสำคัญเช่นกัน จะต้องมีการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบที่ชัดเจน เพราะฉะนั้นรูปแบบการทำงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการต้องทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชนให้ชัดเจน และเข้าใจกระบวนการทำงานและบทบาทหน้าที่ของส่วนราชการต่างๆ

รูปที่ 2 รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายภาคประชาชน และประชาชน

จากรูปแบบการทำงานในรูปที่ 2 อธิบายได้ว่า

1. ในส่วนของภาครัฐ คือ ผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินกิจกรรม/โครงการในพื้นที่นั้นประกอบด้วยหน่วยงาน 2 หน่วยงาน คือ หน่วยงานราชการทั้งส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลางที่ทำงานอยู่ในพื้นที่นั้นๆ ทั้งในระดับจังหวัดหรือระดับอำเภอ มีหน้าที่นำนโยบายและแผนปฏิบัติการของรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม ที่สังกัดไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ เช่น สำนักงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค เป็นต้น หน่วยงานราชการอีกส่วนที่มีบทบาทในการทำงานร่วมกับประชาชนคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ทำหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

การประสานงานหรือการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ที่สอดคล้องกันระหว่างส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ความต้องการหรือปัญหาของประชาชนได้รับการพิจารณาหรือนำมาแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างบูรณาการ มีการแบ่งความรับผิดชอบอย่างชัดเจน เช่น การมอบหมายให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ ในการทำถนนหรือโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ เนื่องจากเป็นโครงการที่ต้องใช้งบประมาณสูง และองค์กรบริหารส่วนตำบลดำเนินการในการออกข้อบังคับหรือกิจกรรมที่ใช้งบประมาณน้อย เป็นต้น การแก้ไขปัญหาของพื้นที่หากดำเนินการ โดยไม่มีการประสานงานหรือเกิดความร่วมมือกันแล้ว จะเกิดข้อจำกัดในด้านต่างๆ เช่น การขาดข้อมูลที่แท้จริงในพื้นที่ ขาดความชำนาญเฉพาะด้านหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม งบประมาณไม่พอ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการกำหนดเจ้าภาพหลักในการทำงานต้องมีความชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. ประชาชนในพื้นที่ คือ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินกิจกรรม / โครงการของภาครัฐ เป็นกลุ่มคนที่ให้ข้อมูล บอกรายละเอียดและความต้องการต่างๆ เช่น การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ คุณภาพด้านการสาธารณสุข การศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นต้น นอกจากบอกรายละเอียดแล้ว นอกจากบอกรายละเอียดและความต้องการแล้ว ประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมได้เองโดยไม่ขอรับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐ แต่เป็นการร่วมแรงร่วมใจของประชาชนในชุมชน เช่น การทำความสะอาดบริเวณพื้นที่หน้าบ้าน การปลูกต้นไม้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับริมทาง เป็นต้น

3. เครือข่ายภาคประชาชน เป็นผู้แทนของภาคประชาชน ซึ่งอาจเป็นเครือข่ายจากกลุ่มอาชีพต่างๆ ของพื้นที่ หรือเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของชุมชน ทำหน้าที่รวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชน จากนั้นนำความต้องการหรือปัญหานั้นๆ ส่งไปยังหน่วยงานภาครัฐให้ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ของจังหวัดนั้นๆ ในการดำเนินโครงการ เป็นที่ปรึกษาแก่หน่วยงานภาครัฐในประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ทำหน้าที่เป็นกลไกส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม เครือข่ายภาคประชาชนยังต้องมีระบบสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เช่น การสนับสนุนเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนของจังหวัดในเรื่องการจัดหาสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ภาคประชาชนอย่างเป็นทางการ ภาครัฐควรจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกำหนดโครงสร้างและแนวทางปฏิบัติเพื่อรองรับการทำงาน of เครือข่ายที่ชัดเจน ให้เกิดการยอมรับเครือข่ายอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

จากการดำเนินการของโครงการนำร่อง จะพบว่า รูปแบบการทำงานร่วมกันของจังหวัดพิจิตร (ดูกรณีศึกษาที่ 2) ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชน มีรูปแบบการทำงานที่ดีคือ 1) ข้าราชการมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การให้ข้อมูล การบอกความต้องการ รวมถึงการกำหนดโครงการร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การเลือกใช้เครื่องมือในการรับฟังข้อเสนอแนะของประชาชนที่เหมาะสม และ 2) รูปแบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดพิจิตร ได้แก่ สำนักงานจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และองค์การบริหารส่วนตำบล

มีการแบ่งความรับผิดชอบที่ชัดเจน และสามารถประสานงานกับส่วนราชการอื่นๆ ในจังหวัดให้มาร่วมดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

รูปแบบการทำงานของจังหวัดสระแก้ว (ดูกรณีศึกษาที่ 1) เป็นตัวอย่างที่ดีของการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ว่า มีทิศทางหรือเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี แต่ในลักษณะที่เหมือนกันนี้ จะเห็นข้อแตกต่างระหว่างจังหวัดสระแก้วและจังหวัดอื่นๆ คือ การประสานงานกับส่วนราชการในระดับจังหวัดเพื่อผลักดันให้โครงการได้รับจัดสรรงบประมาณ จะเห็นได้ว่า ผู้ใหญ่บ้านคลองหาด จังหวัดสระแก้วมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำโครงการและแบ่งโครงการออกเป็นเรื่องๆ เพื่อเสนอโครงการเข้าไปยังส่วนราชการในระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้โครงการต่างๆ ที่มาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สามารถจัดกลุ่มประชาชนเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อรับผิดชอบโครงการต่างๆ ได้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับภาครัฐให้แก่กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

2.7 วิธีการดำเนินงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

การดำเนินงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและบรรลุผลสัมฤทธิ์ของดำเนินงาน จะมีวิธีการทำงานที่ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กำหนดกระบวนการทำงาน เช่น กำหนดวาระการประชุม แผนงาน กิจกรรมในแต่ละปี

2. กำหนดประเด็น (กิจกรรม) หรือนโยบายสาธารณะที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน กำหนดโครงการ กำกับติดตาม และประเมินผล
3. เสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง กิจกรรม ปัญหาและความต้องการของประชาชน ในประเด็นหรือนโยบายสาธารณะนั้น ๆ
4. กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินการของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหรือนโยบายสาธารณะนั้น
5. กำหนดแนวทางและวิธีการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการติดตามความก้าวหน้า ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ
6. ประสานเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐ
7. กำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนา และการจัดทำระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของเครือข่าย รวมทั้งการจัดการประชุมคณะกรรมการเครือข่าย
8. แต่งตั้งอนุกรรมการในฝ่ายต่าง ๆ ของเครือข่าย (ถ้าจำเป็น)
9. ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ร่วมดำเนินงาน การควบคุมกำกับ และร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรม/โครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน
10. เผยแพร่และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภาครัฐ
11. จัดประชุมประจำปีระหว่างเครือข่ายภูมิภาคต่าง ๆ

2.8 ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการทำงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่าย

การทำงานร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ความยั่งยืน นั้น มีปัจจัยสำคัญที่เครือข่ายควรร่วมกันพิจารณาเพื่อให้การทำงานของเครือข่ายประสบความสำเร็จ ได้แก่

1. ภาวะผู้นำ ในการทำงานของเครือข่ายส่วนใหญ่เกิดจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน ฉะนั้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สมาชิกเครือข่าย ในอันที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานที่มีความสอดคล้องกัน ผู้นำ ต้องมีวิสัยทัศน์ในเชิงกลยุทธ์ที่ก้าวหน้า มีความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. การสร้างค่านิยมในการทำงานร่วมกันอย่างเหนียวแน่น คือ สมาชิกเครือข่ายให้การยอมรับ และมีพันธะสัญญาในการดำเนินการที่หนักแน่นระหว่างกัน มีการปรึกษาหารือร่วมกันเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกระบวนการการทำงานร่วมกัน และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ผ่านความสำเร็จและความล้มเหลวร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ฝังลึกและเกิดมิตรภาพอย่างแท้จริง

3. การพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงานของเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ในการที่จะพัฒนากระบวนการทำงานของเครือข่ายนั้น เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นจะต้องตอบสนองความคาดหวังหรือความต้องการพื้นฐานของสมาชิกเครือข่ายให้ได้ก่อน และเมื่อสามารถตอบโต้หรือปัญหาพื้นฐานของสมาชิกเครือข่ายหรือของชุมชนได้แล้วจึงประเมินสถานการณ์หรือปัญหาที่ปรับเปลี่ยนระดับความรุนแรง เพื่อให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

4. ตัวกลางในการเชื่อมโยงในเครือข่ายและระหว่างเครือข่ายต่างๆ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ เช่น ข้าราชการเกษียณ นักวิชาการในพื้นที่ เป็นต้น

5. การจัดทำฐานข้อมูลสมาชิกเครือข่ายซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือการจัดพิมพ์เป็นเอกสารอย่างเป็นระบบ ทำให้สมาชิกเครือข่ายหรือผู้ที่ต้องการใช้ข้อมูล เช่น ส่วนราชการในจังหวัดต่างๆ สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันอย่างถูกต้องเชื่อถือได้และทันสมัย

6. การสร้างช่องทางในการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายและระหว่างเครือข่ายต่างๆ ที่ให้ความมั่นใจได้ว่าสมาชิกเครือข่ายสามารถติดต่อกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว มีช่องทางในการรับรู้ความเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งช่องทางในการติดต่อสื่อสารอาจเป็นจดหมายข่าวหรือเว็บไซต์ มีการเวียนให้แต่ละเครือข่ายเป็นเจ้าภาพในการดำเนินการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร สารคดีที่น่าสนใจ รวมถึงกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

กรณีศึกษา: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ

1. โครงการขุดลอกฝายน้ำล้น หมู่บ้านเขาดิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว

1.1 ความเป็นมา

ในปี พ.ศ. 2528 หมู่บ้านเขาดินเริ่มก่อตั้งจากแนวคิดของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพรานที่ 13 กองทัพบก ซึ่งต้องการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวชายแดนประเทศเพื่อนบ้านโดยการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านป้องกันตนเองตามแนวชายแดนเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเอาชนะปัญหายาเสพติด ปัญหอาชญากรรม และปัญหาความมั่นคงในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืนและมีระบบการเฝ้าระวังปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสร้างอาชีพ สร้างชุมชนในพื้นที่ตามแนวชายแดน ในระยะเริ่มแรกของการเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเขาดินนั้น ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพรานที่ 13 เปิดโอกาสให้ประชาชนที่ไม่มีที่ทำกินจากทั้งในจังหวัดสระแก้วและจังหวัดต่างๆ ได้เข้ามารับการจัดสรรพื้นที่ป่าสงวนเพื่อทำกิน แต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาซึ่งตั้งอยู่ห่างจากชุมชนอื่นๆ ยังขาดระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และยังมีการสู้รบกันอย่างต่อเนื่อง จึงมีประชาชนที่อาสาสมัครเข้ามารับการจัดสรรพื้นที่ทำกินและตั้งถิ่นฐานในระยะแรกเพียง 200 คน ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนที่มีความมุ่งมั่นและตั้งใจประกอบอาชีพอย่างแท้จริง ประชาชนเหล่านี้อพยพมาจากจังหวัดต่างๆ เช่น นครสวรรค์ ปราจีนบุรี สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา นครนายก และสระแก้ว เป็นต้น จากความหลากหลายทั้งในด้านวัฒนธรรมและภาษา ทำให้ในระยะแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน ประชาชนต้องมีการปรับตัวให้เกิดความเข้าใจกันให้ได้ พร้อมกับภารกิจที่ต้องดำเนินชีวิตตามระบบแบบแผนใหม่ร่วมกันกำหนดขึ้นมา ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านประชาชนและเจ้าหน้าที่ทหาร

จากศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด พยายามสร้างกลไกและกระบวนการที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อจะทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

กระบวนการพัฒนาที่หมู่บ้านเขาดินใช้นั้นเป็นรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างแกนนำของหมู่บ้านเขาดินที่เป็นบัณฑิตอาสาสมัครที่จบการศึกษา ด้านการเกษตรและรูปแบบในการบริหารจัดการแบบทหารที่เคร่งครัดเรื่องการรักษากฎระเบียบของกองทัพบก โดยมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้หมู่บ้านเขาดินเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง คือ

- ผู้นำและประชาชนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างเข้มแข็ง กล่าวคือ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรให้สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ได้ในระยะยาว ผู้นำมีการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาการด้านการเกษตรมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น เกิดการรวมกลุ่มและเกิดกิจกรรมในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
- การบริหารแบบฐานรากสู่ยอดปิระมิด กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาหมู่บ้านโดยตรง มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความปลอดภัยและสามารถประกอบอาชีพได้ ประชาชนจะเกิดความเชื่อมั่นและความสามัคคี สามารถร่วมแรงร่วมใจกันได้ กิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาหมู่บ้านล้วนแล้วแต่เกิดจากการระดมความเห็นและเสนอแนะจากประชาชนทั้งนั้น เช่น การฝึกอบรมกันเอง ภายในหมู่บ้าน การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การเลี้ยงโคขุน เป็นต้น
- ความรู้ความสามารถและความเข้าใจในด้านการมีส่วนร่วม

ของผู้นำภาครัฐ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและนายก อบต. ของหมู่บ้านเขาดินเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารชุมชนและเข้าใจในปัญหาของพื้นที่อย่างแท้จริง ผู้นำชุมชนคือบัณฑิตอาสาที่เคยเข้าพัฒนาหมู่บ้านป้องกันตนเองตามแนวชายแดนตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งคนเหล่านี้มีการเรียนรู้การบริหารชุมชนและมีความเข้าใจ มีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในพื้นที่มาตลอด เมื่อทำงานร่วมกันนานอยู่กับพื้นที่เป็นเวลาหลายปีจึงทำให้เขาเหล่านั้นมีความเข้าใจและเข้าถึงคนในพื้นที่อันนำไปสู่การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ

1.2 วิธีการดำเนินงาน

หมู่บ้านเขาดินมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

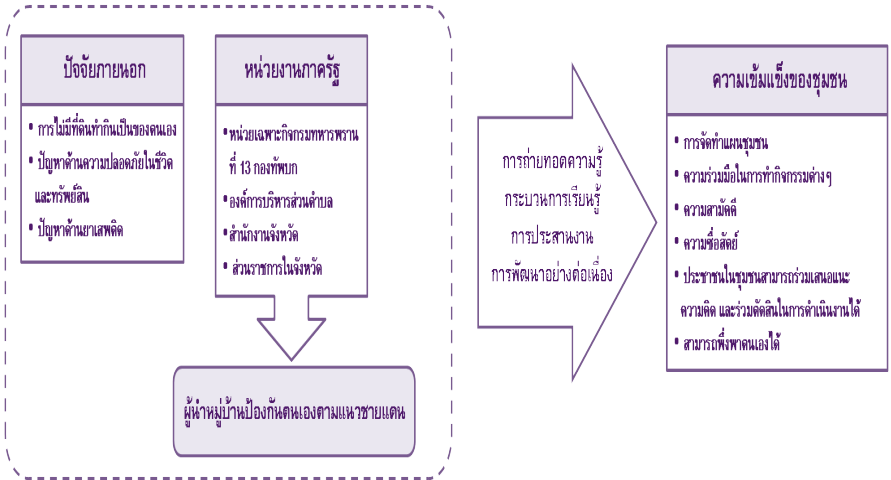
จัดประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น สภาพปัญหาและความต้องการ รวมถึงการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านเขาดินจะกำหนดเป็นแผนงาน เป็นด้านหลักๆ เช่น ด้านการป้องกันและการเฝ้าระวัง ด้านระบบเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ภายในแผนงานหลักจะประกอบด้วยกิจกรรม/โครงการย่อยๆ การจัดทำโครงการ/กิจกรรมย่อยนั้น ที่มีความต่อเนื่องกัน เป็นการต่อยอดโครงการเดิม เช่น การขุดลอกคลองรอบหมู่บ้านซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ของหมู่บ้านเขาดิน เมื่อได้ขุดคลองรอบหมู่บ้านแล้วเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินอันเป็นสาเหตุให้คลองตื้นเขิน จึงจัดทำกิจกรรมต่อเนื่องอีก เช่น การปลูกหญ้าแฝก การสร้างฝาย การจัดให้มีตำรวจบ้านรอบหมู่บ้าน การผันน้ำเพื่อการเกษตร เมื่อมีแหล่งน้ำมีหญ้าแฝก และมีการปลูกผักแล้ว จึงจัดทำโครงการเลี้ยงโคขุน โคเนื้อ และ

สุกร จัดทำโครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพ และจัดตั้งเป็นสหกรณ์การเกษตรภายในหมู่บ้าน เป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง

การประสานงานกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพื่อขอรับการสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและงบประมาณ จากการจัดทำแผนชุมชนของหมู่บ้านจะประกอบด้วยกิจกรรมเป็นจำนวนมากและกิจกรรมเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น การพัฒนาตำบลประทวน การปราบปรามยาเสพติด การพัฒนาพื้นที่ป่า การส่งเสริมด้านเกษตร การเลี้ยงโค และการจัดตั้งสหกรณ์ เป็นต้น แผนชุมชนที่ได้ถูกกำหนดขึ้นมาจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่จะจัดทำเป็นโครงการย่อยจำนวนมาก เพื่อเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปที่ 3 รูปแบบการดำเนินงานของหมู่บ้านเขาดิน

จากรูปที่ 3 จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของบ้านเขาดินนั้นส่วนหนึ่งเกิด กระบวนการสร้างผู้นำของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากพื้นที่บ้านเขาดินมีความเสี่ยงทั้งด้านความปลอดภัยและยาเสพติด ดังนั้นการที่ประชาชนจะดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้จะต้องมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ซึ่งการจะรวมกลุ่มได้นั้นจะต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนได้ หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เมื่อเกิดผู้นำที่เข้มแข็งและมีแนวทางในการทำการเกษตรที่ได้ผลแล้ว กระบวนการที่สำคัญประการต่อมาที่หมู่บ้านเขาดินทำได้ดี คือ การถ่ายทอดความรู้ กระบวนการเรียนรู้ การประสานงานของชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้าน และสุดท้ายคือ การพัฒนาต่อยอดโครงการที่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น หมู่บ้านเขาดินมีการขุดคูน้ำรอบหมู่บ้านและกำหนดจุดเข้า-ออกที่ชัดเจน มีการจัดเวรอาสาเพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัย เมื่อมี

ผู้นำรอบหมู่บ้านก็ดำเนินการปลูกหญ้าแฝกคลุมดินเพื่อรักษาหน้าดินไม่ให้พังทลายและทำให้หน้าดินขึ้น เมื่อหญ้าแฝกเจริญงอกงามก็จัดทำโครงการเลี้ยงโคเพราะมีน้ำและหญ้าที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อปริมาณการเลี้ยงโคขยายตัวมาก ๆ ก็จัดทำโรงเรือนผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในหมู่บ้าน มีการแบ่งกลุ่มกันภายในเพื่อบริหารจัดการกลุ่มอาชีพต่างๆ และมีการจัดตั้งสหกรณ์ตามกลุ่มงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

1.3 ผลการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานกิจกรรมของชุมชนบ้านเขาหิน หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหาด อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว ได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยเริ่มตั้งแต่ภาครัฐได้เปิดเวทีประชาคมให้ประชาชนในพื้นที่ได้บอกปัญหาความต้องการ และกิจกรรมหรือแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อนำมากำหนดเป็นแผนงานกิจกรรม/โครงการ ซึ่งในแผนงานกิจกรรมที่ประชาชนเสนอมานี้จะถูกบรรจุอยู่ในแผนงานของหมู่บ้าน แผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองหาดซึ่งแต่ละแผนงานกิจกรรมที่เสนอไว้นั้นผู้นำชุมชนก็จะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการประสานกับหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนเพื่อมาดำเนินกิจกรรมในชุมชนซึ่งทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมหรือความสำคัญของกิจกรรมในพื้นที่ โดยเริ่มจากโครงการขุดลอกฝายรอบหมู่บ้านเพื่อใช้ในการทำการเกษตรชุมชน ประกอบกับประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบเชิงผสมและยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น เมื่อกิจกรรมที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือ มีการจัดให้มีการตรวจบ้านรอบหมู่บ้าน

ทั้งนี้ชุมชนบ้านเขาติน ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง เช่น การปลูกหญ้าแฝก การสร้างฝาย การผันน้ำเพื่อการเกษตร เมื่อมีแหล่งน้ำ มีหญ้าแฝก และมีการปลูกผักแล้ว จึงจัดทำโครงการเลี้ยงโคขุน โคนื้อ และสุกร โครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมักชีวภาพ และจัดตั้งเป็นสหกรณ์การเกษตรภายในหมู่บ้านเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง เป็นการเกษตรที่เน้นปลอดภัยและมี พันธุ์พืชที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ปลูก ได้แก่ ถั่วพู พริก มะเขือ เป็นต้น ซึ่งการทำเกษตรดังกล่าวนี้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและสม่ำเสมอ และยังมีแผนงานกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อ นั่นคือ แผนงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่จะเน้น คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเข้ามาร่วมศึกษาวิถีชีวิตการเกษตรแบบพอเพียง

จากกรณีศึกษาของโครงการขุดลอกฝายน้ำล้นหมู่บ้านเขาติน จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเกิดจากการที่มีผู้นำภาครัฐที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถ รู้จักพื้นที่และประชาชนดีพอ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต. และผู้นำที่มาจากทหาร มีการประสานงานเพื่อดึงภาคส่วนอื่นๆ เข้ามาร่วมในการพัฒนาจนประชาชนเห็นประโยชน์และเกิดศรัทธา จึงให้ความร่วมมือและทำยี่ที่สุดก็สามารถพัฒนาชุมชนร่วมกันจนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

2. โครงการคืนชีวิตให้แม่น้ำพิจิตรเก่า จังหวัดพิจิตร

2.1 ความเป็นมา

แม่น้ำพิจิตรหรือแม่น้ำเมืองเก่ามาจากแม่น้ำน่านที่ไหลเปลี่ยนทิศทางเกิดเป็นแม่น้ำพิจิตร ในปัจจุบันแม่น้ำพิจิตรเป็นแม่น้ำที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำน่านกับแม่น้ำยม โดยแยกจากแม่น้ำน่านที่บ้านดงเศรษฐี ตำบลย่านยาว อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร แล้วไหลผ่านอำเภอ โพธิ์ประทับช้าง อำเภอ ตะพานหิน และมาบรรจบกับแม่น้ำยมที่วัดบางคลาน ตำบลบางคลาน อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร รวมความยาวประมาณ 127 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนซึ่งใช้ประโยชน์ทั้งอุปโภคและบริโภค ในอดีตวิถีชีวิตของคนที่อาศัยตามแนวแม่น้ำพิจิตรนั้นผูกพันและใช้ประโยชน์จากแม่น้ำดังเช่นชุมชนตามลำน้ำอื่นๆ เช่น การไปมาหาสู่กันและการค้าขายทางเรือ การประกอบอาชีพประมง รวมถึงมีประเพณีและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับแม่น้ำต่างๆ เช่น การแข่งเรือ เป็นต้น

เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนตามริมน้ำมากขึ้น มีการทิ้งสิ่งปฏิกูลและน้ำเสียจากบ้านเรือนลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดมลพิษและแม่น้ำมีสภาพตื้นเขิน มีการก่อสร้างบ้านเรือนและมีสิ่งกีดขวางทางน้ำ ส่งผลให้คุณภาพและสภาวะแวดล้อมของแม่น้ำพิจิตรเกิดความเสื่อมโทรม เกิดปัญหาน้ำท่วมเมื่อฤดูน้ำหลากทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำขาดความสวยงาม วิถีชีวิตของชุมชนตามแม่น้ำพิจิตรได้ขาดหายไป สัตว์น้ำและปลาพันธุ์ต่าง ๆ ที่เคยมีชุกชุมในชุมชนก็หายไปจากสภาพดังกล่าว ประชาชนจึงอยากเห็นแม่น้ำพิจิตรเก่ากลับคืนสู่สภาพเดิมคือ เป็นแม่น้ำที่ใสสะอาดสามารถอุปโภค บริโภค และสามารถนำมาใช้เพื่อการเกษตรได้ ภูมิทัศน์สองฝั่งที่มีความสวยงาม มีปลาที่ชุกชุม ในปัจจุบันจังหวัดพิจิตรได้ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชนในการพัฒนาปรับปรุงแม่น้ำพิจิตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการขุดลอกแม่น้ำพิจิตรเพื่อสร้าง

แก้มลิงเพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและปัญหาน้ำท่วม สามารถเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร รวมทั้งการปรับทัศนียภาพตลอดแนวของแม่น้ำ การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดพิจิตรได้อีกด้วย

2.2 วิธีการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานได้กำหนดไว้ ดังนี้

จัดประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็น สภาพปัญหาและความต้องการ รวมถึงร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในโครงการคืนชีวิตให้แม่น้ำพิจิตร ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย คณะทำงานจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง องค์การบริหารส่วนตำบลบางคลาน ผู้ใหญ่บ้านและตัวแทนจากภาคประชาชนในพื้นที่ โดยการจัดประชุมเป็นการนำเสนอผลการดำเนินงานของตำบลบางคลานในปี 2551 เพื่อให้ประชาชนของตำบลวัดขวางเกิดแรงจูงใจในการร่วมมือกันพัฒนา ทำให้เห็นภาพและเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินการ จากนั้นได้เปิดเวทีเสวนาเพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนในตำบลวัดขวาง ซึ่งคณะทำงานด้านการมีส่วนร่วมของจังหวัดได้จัดทำแบบสอบถามและส่งให้แก่ประชาชนก่อนล่วงหน้าก่อนที่จะจัดประชุมเพื่อให้แต่ละครัวเรือนในตำบลได้มีการปรึกษาพูดคุยกันภายในครัวเรือนเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาแม่น้ำพิจิตร ซึ่งประเด็นคำถามมีดังนี้

1. รู้สึกอย่างไรกับแม่น้ำพิจิตรในปัจจุบัน
2. อยากให้แม่น้ำพิจิตรเป็นอย่างไร

3. ประชาชนได้ทำอะไรเมื่อแม่น้ำพิจิตรที่มีชีวิตกลับคืนมา
4. ในฐานะที่เป็นประชาชนท่านจะทำอะไรได้บ้าง

เมื่อได้รับทราบปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำพิจิตรเก่าในเขตตำบลวัดขวาง คณะทำงานได้มีการเปิดโอกาสให้ตัวแทนภาคประชาชนได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างเปิดกว้าง

เมื่อได้ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะจากประชาชนในพื้นที่แล้วจึงดำเนินการรวบรวม วิเคราะห์ จัดกลุ่มกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ จากนั้นประเมินกิจกรรมหรือความต้องการร่วมกันทั้งภาคประชาชน ตัวแทนภาคประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในจังหวัดที่เกี่ยวข้องร่วมกำหนดเป็นโครงการ กำหนดวิธีการดำเนินงาน ตัวชี้วัดความสำเร็จและผู้รับผิดชอบโครงการร่วมกัน รายละเอียดกิจกรรม/โครงการที่กำหนด นอกจากนี้ที่ประชุมยังมองถึงการประเมินผลโครงการ จึงได้จัดตั้งกรรมการติดตามประเมินผลโครงการขึ้น คณะที่ปรึกษาได้เสนอให้เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ (ภาคเหนือ) เป็นคณะกรรมการดังกล่าวเพื่อให้คำปรึกษาหารือและได้ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน

และเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงสามารถศึกษากระบวนการ และขั้นตอนในการทำงาน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับภาครัฐได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยในช่วงแรกมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สมาชิกเครือข่ายได้รู้สถานการณ์ของจังหวัดพิจิตร ณ ขณะนี้ว่าเป็นอย่างไรให้สมาชิกเครือข่ายทำประชาคมเพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานในพื้นที่ สมาชิกเครือข่ายร่วมดำเนินการโครงการ ซึ่งสมาชิกเครือข่ายใช้แรงงานตนเองโดยแต่ละครัวเรือนเข้ามาช่วยกันดูแลอย่างต่อเนื่องมีกฎกติกาของหมู่บ้าน ถ้าบุคคลใดทำผิดจะลงโทษกันอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ขยะแต่ละครัวเรือนจะไม่ทิ้งนอกบ้านเพราะมีกฎระเบียบกติกา น้ำเสียไม่ปล่อยลงแหล่งน้ำ เป็นต้น

2.3 ผลการดำเนินงาน

ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะสภาพปัญหา ความต้องการ และกิจกรรมหรือแนวทางในการแก้ปัญหา นั้น โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมหรือความสำคัญของกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ หลังจากที่ได้มีการทำประชาคมแล้ว ในแต่ละตำบลได้กำหนดรายละเอียดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ เพื่อเริ่มดำเนินการ ดังนี้

กิจกรรมปรับภูมิทัศน์บริเวณหน้าทำน้ำให้สวยงาม กำจัดวัชพืช ทำแพผักตบชวา และปล่อยพันธุ์ปลาหายากของพื้นที่บริเวณหน้าวัดบางคลาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถดำเนินงานได้ก่อน เพราะสามารถทำได้เองและประชาชนทุกครัวเรือนเป็นเจ้าของภาพร่วมกัน เกิดความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างประชาชนกับองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานราชการในพื้นที่ มีการปรึกษาหารือและดำเนินตามความต้องการของประชาชน เช่น พันธุ์ปลา เป็นต้น

1. การรับฟังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ มีการเปิดรับความคิดเห็นในทุกตำบล ในแต่ละตำบลนั้น ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านกำหนดให้ต้องมีตัวแทนของแต่ละครอบครัว เข้าร่วมอย่างน้อย 1 คน
2. รูปแบบในการรับฟังความคิดเห็น หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้จัดประชาคมได้ส่งแบบสอบถามซึ่งมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาในปัจจุบันและประชาชนเห็นว่าแนวทางที่ควรที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวทำอย่างไร ไปยังสมาชิกชุมชนทุกครัวเรือนก่อนที่จะมีการประชาคม ทำให้เกิดการกระตุ้นให้แต่ละครัวเรือนได้คิดทบทวนเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการต่างๆ ก่อนทำประชาคม
3. การทำประชาคมได้มีการนำเสนอสภาพและผลที่ประชาชนได้รับจากการฟื้นฟูสภาพของแม่น้ำพิจิตรของตำบลที่ได้ดำเนินการไปแล้วให้แก่ประชาชนในพื้นที่ใหม่ได้เห็นซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจทำให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้น ในการพัฒนาหรือร่วมทำกิจกรรม
4. รูปแบบการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งลักษณะการทำงานนั้น ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนจะไม่ยึดติดในกฎระเบียบ จะทำงานกันแบบอิสระ อยู่บนพื้นฐานของปัญหาและความต้องการของประชาชน/ชุมชนเป็นสำคัญ
5. การรวบรวม/จัดกลุ่มปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งมีการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในแต่ละข้อ ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงว่าปัญหาหรือความต้องการของแต่ละครอบครัวได้มีการรับฟังจากภาครัฐ

ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้นำมาสู่โครงการ/กิจกรรมที่ทุกคนยอมรับ และจะให้ความร่วมมือในการดำเนินการต่อไป

จากกรณีศึกษาของโครงการคืนชีวิตให้แม่น้ำพิจิตรเก่า จังหวัดพิจิตร จะเห็นว่าประชาชนที่อาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำเป็นผู้ที่มองเห็นปัญหาและต้องการแก้ปัญหาในตัวเอง โดยที่หน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจังหวัดและ อบต. เป็นผู้ประสานงานสนับสนุนให้แต่ละหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดจนชี้ให้เห็นความร่วมมือกันในการกำหนดโครงการ และการบริหารจัดการโครงการร่วมกัน เช่น โครงการใดเป็นโครงการขนาดใหญ่ เช่น ขุดลอกแม่น้ำ ซึ่งต้องใช้งบประมาณมาก จังหวัดพิจิตรจะเป็นเจ้าภาพในการของบประมาณ แต่ถ้ากิจกรรมใดที่ชาวบ้านสามารถร่วมมือกันดำเนินการได้ ชาวบ้านในพื้นที่ 2-3 ตำบลก็จะร่วมกันดำเนินการในทันที โดยไม่ได้ขอการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ เช่น การลอกผักตบชวาที่อุดตันทางเดินของแม่น้ำ ในขณะที่ถ้าเป็นกิจกรรมที่ครอบครัวสามารถทำได้ แต่ละครอบครัวก็จะช่วยกันทำโดยร่วมมือกันระหว่างคนในครอบครัว เช่น การทำความสะอาดหน้าบ้านของตนเอง การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกพืชผักสวนครัว การทำรั้วบ้าน เป็นต้น

บทสรุป

แนวทางที่นำไปสู่การตอบสนองความต้องการของประชาชนและประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งเป็นความสำเร็จในการทำงานของภาครัฐอย่างแท้จริง ได้แก่ การสร้างให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการมีส่วนร่วมทั้งในส่วนภาครัฐและภาคประชาชน โดยในส่วนของภาครัฐ จำเป็นต้องทบทวนและปรับระบบหรือวิธีการทำงานที่จะเปิดโอกาสและยอมรับให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทหรือร่วมในการทำงานกับภาครัฐ โดยเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ การร่วมตัดสินใจ การเป็นหุ้นส่วนการทำงานร่วมกัน และในที่สุดการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ทั้งนี้ ภาครัฐควรมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่านั้น ในส่วนของภาคประชาชนจำเป็นต้องสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการสอดแทรกกิจกรรมการมีส่วนร่วมเข้าไปในวิถีชีวิตของประชาชน ซึ่งมีใช่เพียงการจัดประชุมเพื่อบรรยายหรือฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว ต้องสร้างให้เกิดการรับรู้และเห็นถึงผลกระทบทั้งทางบวกและลบที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือการประกอบอาชีพ ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนนั้น จำเป็นต้องสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมหรือโครงการที่เปิดโอกาสให้ภาครัฐ

และภาคประชาชนได้ทำงานร่วมกัน มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ หรือมีโอกาสนในการแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชนในการจัดการทุนของชุมชนและจัดการชีวิตของตนเอง

ในปัจจุบันการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนมีลักษณะของการทำงานร่วมกันในรูปแบบ “เครือข่าย” ซึ่งการทำงานในรูปแบบเครือข่ายนี้มีความหมายและรูปแบบการทำงาน ที่หลากหลายและกว้างขวาง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มของกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มบุคคลนั้นๆ ที่ต้องการร่วมกันในการเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือทำกิจกรรมเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่มีผลกระทบต่อสมาชิกของกลุ่ม ซึ่ง เครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ เป็นเครือข่ายภาคประชาชนในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเป็นเครือข่ายขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยสรรหาผู้นำหรือตัวแทนจากเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้มแข็งใน 75 จังหวัด จัดตั้งเป็นเครือข่ายการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ ซึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่ายและการทำงานร่วมกับภาครัฐนั้น ได้ใช้โครงการนำร่องของแต่ละภูมิภาคเป็นเครื่องมือในการสร้างให้เกิดการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีการร่วมประชุมทั้งในพื้นที่ศึกษาและการประชุมการประชุมร่วมกันของเครือข่ายทั้ง 4 ภูมิภาค เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และอภิปรายกันหลายๆ รอบ ซึ่งประเด็นที่สนใจ คือ การทำงานร่วมกันของของเครือข่ายภาคประชาชนกับภาครัฐในปัจจุบันยังมีข้อจำกัดอะไร มีแนวทางหรือรูปแบบการทำงานอย่างไรที่จะให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม และต้องให้ความสำคัญกับการขยายฐานการสร้างความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไปสู่ในวงกว้าง ซึ่งต้องอาศัยสมาชิกเครือข่ายในการเข้ามามีบทบาทและทำงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายให้มากยิ่งขึ้น ปัจจัยที่จะทำให้เกิดการทำงานในรูปแบบเครือข่ายมืออย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและประสบความสำเร็จได้นั้น คือต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่จะดำเนินการร่วมกัน ระหว่างสมาชิกเครือข่าย ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของเครือข่าย และการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม รวมทั้งการสร้างระบบหรือรูปแบบการประสานงานในทุกระดับ ตลอดจนต้องมีระบบหรือช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่ความครอบคลุม รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานระหว่างกันได้

แนวทางในการบริหารจัดการภาครัฐ โดยอาศัย “เครือข่าย” เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการภาครัฐในระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น โดยมุ่งเน้นเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ประชาชนจะเข้าไปทำงานร่วมกับภาครัฐให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้ ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการนั้นจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

